

Wycieczka „Ślęscy odkrywcy świata”

Trasa: **Niwki – Kluczbork – Maciejów – Łowkowice – Karłowice – Opole –
Kędzierzyn-Koźle – Katowice - Niwki**

Program wycieczki:

ok. godz. 8.30: wyjazd z Niwek

godz. 8.30 – 9.10: przejazd do Kluczborka

godz. 9.10 – 10.00: Muzeum im Jana Dzierżona w Kluczborku

godz. 10.00 – 10.10: przejazd do Maciejowa

godz. 10.10 – 10.50: Pasieka Zarodowa w Maciejowie

godz. 10.50 – 11.00: przejazd do Łowkowic

godz. 11.00 – 11.10: cmentarz parafialny w Łowkowicach;

godz. 11.10 – 12.00: przejazd do Karłowic

godz. 12.00 – 12.15: dom Jana Dzierżona w Karłowicach

godz. 12.15 – 12.50: przejazd do Opola

godz. 12.50 – 13.45: spacer po Opolu (tablice pamiątkowe Emina Paszy i Theodora Kaluzy)

godz. 13.45 – 14.35: przejazd do Kędzierzyna-Koźla

godz. 14.35 – 15.00: hotel „Hugo” w Kędzierzynie-Koźlu

godz. 15.00 – 15.45: przejazd do Katowic

godz. 15.45 – 16.15: Mural poświęcony pamięci Marii Goeppert-Mayer w Katowicach

godz. 16.15 – 17.30: przejazd do Niwek

ok. godz. 17.30: przyjazd do Niwek i zakończenie wycieczki

Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku – Patronem Muzeum od 1959 roku, czyli początku jego istnienia jest ks. dr Jan Dzierżon.

W XIX wieku następuje ogromny przełom w pszczelarstwie. Do tego momentu sposoby hodowli pszczoł i pozyskiwania produktów pszczelich nie zmieniały się praktycznie od czasów średniowiecza. Z pewnością wielkim pionierem i wynalazcą w tej dziedzinie był ks. dr Jan Dzierżon. Był on kapłanem, teologiem, naukowcem, ale także pszczelarzem praktykiem oraz społecznikiem. Urodził się w 1811 roku w Łowkowicach koło Kluczborka w polskiej rodzinie. Ukończył kolejno: szkołę parafialną w Łowkowicach, szkołę miejską

w Byczynie, gimnazjum św. Macieja we Wrocławiu, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1834 roku zostaje wikarym parafii w Siołkowicach, a już rok później proboszczem w Karłowicach. Niezależnie od pracy kapłańskiej poświęca się hodowli pszczół, prowadząc jednocześnie obserwacje i badania, służące racjonalizacji pszczelarstwa. Publikował liczne artykuły naukowe, pisał książki, brał udział w spotkaniach, konferencjach naukowych, zjazdach i wystawach pszczelarskich w całej Europie. Zakładał koła pszczelarskie na Śląsku, które potem stworzyły Towarzystwo Pszczelarskie. Był laureatem wielu nagród, otrzymywał odznaczenia państwowe, dyplomy i podziękowania. Jego największym osiągnięciem, z którego znany jest na całym świecie było odkrycie partogenezy, czyli dzieworództwa pszczół. Oprócz tego zaprojektował i wybudował rozbieralny ul skrzynkowy, czy uruchomił gniazdo pszczele poprzez zastosowanie snóz, tj. listewek z zaczątkiem plastra pszczelego. Jan Dzierżon krzyżując własne pszczoły z pszczołami włoskimi odkrył, że matka pszczoły niezdolna do lotu godowego, pomimo to znosi jaja, z których lęgną się trutnie. Początkowo nikt nie chciał uwierzyć w to odkrycie. Zostało ono potwierdzone przez innych naukowców, ale jednocześnie potępione przez kościół katolicki i uznane za herezję. Z tego powodu, w 1868 roku Jan Dzierżon został zmuszony przez kościół katolicki do zrezygnowania z funkcji proboszcza i w następstwie przeniesiono go w stan spoczynku. Potem sprzeciwił się dogmatowi o nieomyślności papieża, za co został ekskomunikowany. W materiałach historycznych pojawiają się również informacje, że biskup wrocławski nałożył na niego klątwę. Od tego momentu poświęcił się wyłącznie pszczelarstwu, ale jego funkcjonowanie w Karłowicach stawało się coraz trudniejsze. W 1872 roku za swoje osiągnięcia otrzymał tytuł doktora honoris causa w Uniwersytecie w Monachium. W 1884 roku powrócił do rodzinnych Łowkowic (dzisiaj Pasieka Zarodowa w Maciejowie). Tam kontynuował swoją pracę naukową. Zmarł w 1906 roku i został pochowany na cmentarzu parafialnym w Łowkowicach. Przez całe życie uważał się za Polaka i Górnślązaka. Poprzez przełomowe odkrycie partogenezy pszczół, nazywany jest do dnia dzisiejszego „Kopernikiem Ula” lub „Ojcem współczesnego pszczelarstwa”. W Łowkowicach do dzisiaj jest jego grób, a w Karłowicach stoi dom,

w którym przez lata mieszkał. W 1946 roku miasto Rychbach na Dolnym Śląsku na cześć ks. dr Jana Dzierżona otrzymuje nazwę Dzierżoniów. W Polsce wiele szkół i ulic nosi imię ks. dr. Jana Dzierżona. Są także liczne tablice pamiątkowe i pomniki.

Zdjęcie: Jana Dzierżon, źródło: Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku.

Muzeum imienia Jana Dzierżona zostało założone w 1959 roku w Kluczborku jako oddział Muzeum Śląska Opolskiego. Trzy lata później stało się ośrodkiem niezależnym jako muzeum regionalne. Muzeum od samego początku istnienia było związane z pszczelarstwem i osiągnięciami ks. dr Jana Dzierżona. Dzisiaj prowadzone jest przez gminę Kluczbork. Zbiory muzealne zgromadzone zostały w dwóch działach: historii regionu i pszczelarstwa. Dział pszczelarski to przede wszystkim pamiątki po Janie Dzierżonie, które pozyskane zostały w latach 60-tych i 70-tych XX wieku. Są to meble, książki, rękopisy, listy, fotografie, dyplomy, medale i odznaczenia. Niestety wiele pamiątek po Dzierżonie zaginęło w trakcie II wojny światowej. W Muzeum można oglądać liczne przedmioty związane z hodowlą pszczół. Do najcenniejszych z nich należą: barć odrzańska z I wieku p.n.e., ule kładowe, słomiane, figuralne, hodowlane, weselne, sprzęt i narzędzia używane obecnie w pasiekach, które nie tylko obrazują stan i rozwój pszczelarstwa dzisiaj lecz także świadczą o trwałości tradycji w tej dziedzinie. Uzupełnieniem wystawy jest kolekcja uli figuralnych wykonanych przez współczesnych pszczelarzy. Warto wspomnieć, że oryginalne ule wykonane przez ks. dr Jana Dzierżona można oglądać w prywatnym muzeum i skansenie pszczelarstwa w Stróżach w Małopolsce. Z kolei dział regionalny muzeum obejmuje zabytki archeologiczne, pochodzące głównie z badań wykopaliskowych, począwszy od środkowej epoki kamienia do okresu wczesnośredniowiecznego oraz zabytki historyczne – numizmaty, wyroby rzemiosła cechowego, broń białą i palną, archiwalia i dokumenty związane z regionem, itp. Muzeum organizuje pokazy i lekcje muzealne, nie tylko w tematyce pszczelarstwa, ale także rękodzieła i sztuki.

Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku, źródło: Muzeum im. Jana Dzierżona w Kluczborku.

Ważne informacje:

- adres MJD: ul. Zamkowa 10, 46-200 Kluczbork,
- cennik biletów: normalny – 4 zł, ulgowy – 2 zł;
- w niedziele wstęp bezpłatny;
- Muzeum jest czynne od wtorku do soboty w godz. 10.00-12.30 i 13.00-16.00 oraz w niedziele w godz. 10.00-11.45 i 12.00-14.00;
- Muzeum jest nieczynne w poniedziałki;
- przed planowaniem przyjazdu warto skontaktować się z Muzeum, aby potwierdzić godziny otwarcia i ceny biletów. Kontakt: muzeum@kluczbork.pl, tel. 77 418 27 07.

Pasieka Zarodowa w Maciejowie – funkcjonuje w miejscu gdzie ostatnie lata życia spędził ks. dr Jan Dzierżon. Pierwsze próby upamiętnienia życia i pracy w tym miejscu Jana Dzierżona miały miejsce już w 1956 roku, kiedy na dworku (domu), w którym żył i pracował, wywieszono tablicę upamiętniającą 50. rocznicę śmierci wielkiego naukowca. Działania na rzecz uruchomienia samej Pasieki rozpoczęły się w 1968 roku, a oficjalne otwarcie tej instytucji nastąpiło w 1974 roku. Prowadzi się w niej prace dotyczące hodowli pszczół, w szczególności hodowane są i sprzedawane matki pszczoły, nie tylko dla profesjonalistów, ale także amatorów. Pasieka pielęgnuje także pamięć o życiu i dorobku naukowym ks. dr Jana Dzierżona. W samym dworku uruchomiona została Izba Pamięci poświęcona Dzierżonowi, a obok - na terenie parkowym, działa skansen pszczelarski z różnego rodzaju ulami, w tym ulami figuralnymi. Pasieka prowadzi sklep i oferuje do sprzedaży miody, pyłek pszczoły, propolis, miody pitne i inne wyroby z miodu i wosku pszczelego. Organizowane są szkolenia dla pszczelarzy, prowadzona jest sprzedaż matek pszczoły. Instytucja prowadzi zajęcia edukacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych na terenie samej Pasieki jak i dojeżdżając bezpośrednio do zainteresowanych szkół i przedszkoli. Obecnie właścicielem Pasieki Zarodowej w Maciejowie jest spółka samorządowa „Dolina Stobrawy” Sp. z o.o.

Ważne informacje:

- adres PZ: Maciejów 8, 46-200 Kluczbork,
- Pasieka Zarodowa jest czynna od poniedziałku do piątku w godz. 7.00-15.00 oraz w soboty w godz. 9.00-13.00;
- Pasieka Zarodowa jest nieczynna w niedziele;
- przed planowaniem przyjazdu warto skontaktować się z Pasieką Zarodową, aby potwierdzić godziny otwarcia. Kontakt: pasieka@maciejow.eu, tel. 77 413 19 77.

Zdjęcia: Pasieka Zarodowa w Maciejowie, źródło: visitopolskie.pl.

Cmentarz parafialny w Łowkowicach – na cmentarzu można zobaczyć grób ks. dr Jana Dzierżona, zmarłego w 1906 roku. Nagrobek został ufundowany przez pszczelarzy w rok po śmierci światowej sławy naukowca i w niezmienionej formie istnieje do dnia dzisiejszego. Na murze kościoła parafialnego w Łowkowicach można zobaczyć tablicę pamiątkową ufundowaną w 100. rocznicę śmierci „Kopernika Ula”.

Zdjęcie: Grób Jana Dzierżona w Łowkowicach, źródło: polska-org.pl

Dom Jana Dzierżona w Karłowicach – obecnie istniejący budynek został wybudowany prawdopodobnie w 1864 roku. Dom był jednocześnie plebanią kościelną. W tym domu Jan Dzierżon prowadził pracę naukową i popularyzatorską wśród okolicznej ludności. Dom obecnie zamieszkuje jest przez prywatne osoby, a na jego fasadzie przy głównych drzwiach wejściowych znajduje się tablica pamiątkowa w języku niemieckim ufundowana w 1925 roku. Potem pojawiła się dodatkowo kolejna tablica z tekstem w języku polskim. Właściciele chętnie podejmują odwiedzające to miejsce grupy wycieczkowe.

Dom Jana Dzierżona w Karłowicach, źródło: stobrawskislak.pl

Tablica pamiątkowa Eduarda Schnitzera (Emina Paszy) w Opolu – na skwerze im. Heleny Lehr obok kościoła oo. Franciszkanów w Opolu stoi tablica upamiętniająca Emina Paszę, który pierwotnie nazywał się Eduard Schnitzer.

Eduard Schnitzer urodził się jako Izaak Schnitzer w żydowskiej rodzinie finansisty w Opolu w 1840 roku. Mieszkał przez pierwsze lata życia w nieistniejącej kamienicy przy ul. Minorytów, która ówczesnie stała przy samym kościele, od strony głównego wejścia do świątyni. W wieku 3 lat przeprowadził się z rodzicami do Nysy. 2 lata później zmarł jego ojciec, a żona wyszła za nyskiego kupca, który był ewangelikiem. W ten sposób Izaak otrzymał na chrzcie imię Eduard i znany jest od tej pory jako Eduard Schnitzer. Ukończył z wyróżnieniem gimnazjum w Nysie. Potem studiował medycynę i naturalistykę we Wrocławiu oraz w Berlinie. Nie ukończywszy studiów medycznych próbował praktykować jako lekarz, na czym został przyłapany. Chcąc dalej leczyć opuszcza Prusy i trafia do Imperium Osmańskiego – na teren dzisiejszej Czarnogóry. W wieku 25 lat po raz kolejny zmienia wyznanie i przechodzi na islam, przyjmując imię Mehmed Emin. Zostaje wojskowym lekarzem i podróżuje wraz z gubernatorem prowincji po całym Imperium Osmańskim. Następnie w wieku 30 lat obejmuje funkcję gubernatora Albanii. Potem podróżował także

często do Afryki, która coraz bardziej go fascynowała. W 1875 roku trafił na stałe na „czarny kontynent” – najpierw do Chartumu, w brytyjskim Egipcie, a potem do Lado w sudańskiej prowincji Ekwatoria. Początkowo był zwykłym lekarzem, by zaraz zostać naczelnym lekarzem prowincji Ekwatoria i w końcu Gubernatorem Prowincji Ekwatoria (południowy Sudan i północna Uganda). Od tego momentu posługiwał się wyłącznie tytułem Emin Pasza i tak jest znany do dnia dzisiejszego. Funkcję tą objął dzięki Gordonowi Paszy (Charles Gordon), wcześniejszemu gubernatorowi prowincji, który szybko poznał się na talentach Emina. Wkrótce Emin stawia w Ekwatorii szpital i sprowadza lekarzy z Europy, wykazując się przy tym talentami organizacyjnymi. Poślubia także Abisynkę i ma z nią 2 dzieci. Niestety żona i syn wkrótce umierają. On z kolei swoją córkę wysyła do siostry – do Nysy. W szybkim tempie rozwija zarządzaną przez siebie prowincję, która bogaci się m.in. na handlu kawą, bawełną i kością słoniową. Wiemy dzisiaj, że Emin Pasza był wielkim przeciwnikiem niewolnictwa, co w tamtych czasach było rzadkością. Kazał atakować swoim wojskom tureckich handlarzy niewolników, którzy pędzili ich w stronę Imperium Osmańskiego. Poza tym Emin Pasza był podróżował po Afryce. Badania z zakresu geografii, botaniki, ornitologii, geologii pochłaniały go bardzo. Skupił się przede wszystkim na rzekach Nil i Kongo oraz ich dopływach. W ten sposób odkrył rzekę Semliki. Wyniki prowadzonych przez siebie badań wysyłał na bieżąco do Berlina i Londynu. W archiwach Muzeum Historii Naturalnej w Londynie znajdują się na przykład listy Emina, a w nich szczegółowe informacje o okazach, które przysyłał z Egiptu: motyle, chrząszcze, ptaki, a nawet szkielety dwóch pigmejów. W 1881 roku wybuchła w Sudanie powstanie Mahdiego przeciwko Brytyjczykom i Egipcjanom. Tylko Ekwatoria, będąca najbardziej na południe wysuniętą prowincją, nie została podbita przez powstańców. Emin prowadził skutecznie walki z powstańcami, nie posiadając wystarczających zapasów. Na pomoc Eminowi zostały wysłane dwie ekspedycje, z których druga – dowodzona w 1887 roku przez Henryego Moltona Stanleya okazała się być skuteczna. Wszystkie oddziały Emina Paszy zostały ewakuowane na wybrzeże Oceanu Indyjskiego. W tym czasie został odwołany ze swojego stanowiska, po czym ponownie na nie powołany. W 1890 roku przeszedł na służbę Cesarstwa Niemieckiego i prowadził wyprawy geograficzne w głąb „czarnego lądu”, poszukując źródeł Nilu. Borykał się z brakiem żywności, chorobami, wrogością miejscowej ludności, niesprzyjającym klimatem. Przebywał w Kongo gdzie wybuchła oспа. Emin nie zostawił swoich ludzi, pozostając przy nich i ich lecząc, pomimo że sam potrzebował pomocy lekarskiej. W 1892 roku w miejscowości Kinema w dzisiejszym Kongo został zamordowany przez tureckiego handlarza niewolnikami, być może z powodu jego wcześniejszego zaangażowania się na rzecz zwalczania

niewolnictwa w Afryce. Nigdy nie odnaleziono jego ciała, a jedynie dziennik podróżnika. Niewiele zostało dzisiaj pamiątek po Eminie Paszy i informacji na temat jego działalności, poza londyńskim muzeum, archiwami w Berlinie, informacjami z Hildesheim w Saksonii (od ludności wysiedlonej po 1945 r. z Nysy), czy przekazami z Ugandy, gdzie jest narodowym bohaterem. Wzmianka o Eminie paszy pojawiła się na kartach powieści Henryka Sienkiewicza

„W Pustyni i w puszczy”. W Opolu przed II wojną światową przy dzisiejszej ulicy Koraszewskiego 19 działała restauracja „Zum weissen Pasza” („Pod białym Paszą”). Dzisiaj nie ma po niej żadnego śladu. Życiorys Emina Paszy pochodzącego z Opola na Górnym Śląsku nadaje się z pewnością na scenariusz filmu.

Zdjęcie: restauracja „Zum weissen Pasza” w Opolu w latach 30-tych XX wieku, źródło: polska-org.pl

Tablica pamiątkowa poświęcona Eminowi Paszy w Opolu, źródło: opole.pl

Tablica pamiątkowa Theodora Kaluzy w Opolu – Theodor Kaluza i jego rodzina byli związani z Raciborzem i Opolem. On sam urodził się w Opolu w 1885 roku. Przez pierwsze 3 lata życia mieszkał wraz ze swoimi rodzicami w kamienicy na Wyspie Pasięka, przy obecnej ulicy Strzelców Bytomskich 9. Na froncie budynku wisi tablica upamiętniająca tego

znakomitego matematyka i fizyka. Jego rodzice przed przyjazdem do Opola mieszkali i pracowali w Raciborzu. Stamtąd pochodzili. 3 lata po urodzeniu Theodora cała rodzina wyjechała do Królewca w Prusach Wschodnich. Ojciec – anglista, został docentem, a potem profesorem zwyczajnym Uniwersytetu w Królewcu. Theodor Kaluza całe gruntowne wykształcenie zdobył właśnie w tym mieście. Skończył studia matematyczno – fizyczno – astronomiczne na tamtejszym Uniwersytecie. Na tej samej uczelni obronił doktorat i habilitację z pogranicza matematyki i fizyki, a wcześniej odbywał staż na Uniwersytecie w Getyndze. Potem przez 20 lat pracuje na stanowisku docenta na Uniwersytecie w Królewcu. W czasie I wojny światowej otrzymał powołanie do armii niemieckiej. W 1929 roku został profesorem matematyki na uniwersytecie w Kilonii, a 6 lat później profesorem zwyczajnym na uniwersytecie w Getyndze. Zmarł w tym mieście w 1954 roku.

Theodor Kaluza prowadził badania nad grawitacją i falami elektromagnetycznymi w pięciowymiarowej przestrzeni. Kaluza połączył teorię grawitacji Einsteina z teorią światła Maxwella, osadzając teorię pola nie w czterech (jak to było dotąd), lecz w pięciu wymiarach. Potem wykazał, że pięciowymiarowe równania zawierają w sobie wcześniejszą czterowymiarową Ogólną Teorię Względności Einsteina i teorię światła Maxwella. Nieznany wcześniej uczony – Theodor Kaluza zaproponował rewolucyjne połączenie dwóch największych teorii pola znanych nauce, scalając je w piątym wymiarze. Jego badaniami zainteresowali się liczni naukowcy na czele z samym Albertem Einsteinem. W ten sposób praca naukowa Theodora Kaluzy na temat pięciowymiarowej przestrzeni została zaprezentowana całemu światu. W 1926 roku inny wybitny naukowiec - Oskar Klein połączył teorię Kaluzy z mechaniką kwantową. Na tej podstawie powstała słynna teoria Kaluzy-Kleina, która jednak na wiele lat została całkowicie zapomniana. Dopiero w latach 70-tych XX wieku, już po powstaniu teorii strun, powrócono do niej, uświadamiając sobie jakim przełomem tak naprawdę była.

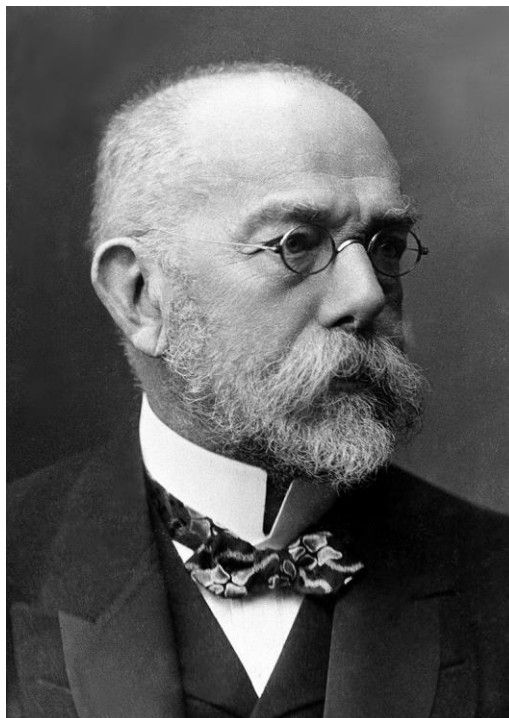
Theodor Kaluza z pochodzenia był Górnślązakiem. Za swoje osiągnięcia i zasługi został umieszczony w panteonie 60 największych naukowców w dziejach świata. Na tej liście jest także 2 Polaków – Mikołaj Kopernik i Maria Curie-Skłodowska. Niestety Kaluza nie doczekał się nigdy otrzymania Nagrody Nobla. Był poliglotą. Znał biegle kilkanaście języków obcych, z których chętnie posługiwał się arabskim. Znał też doskonale język polski. Warto wspomnieć, iż Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Opolskiego w Opolu od 2006 roku nosi imię Theodora Kaluzy.

Tablica pamiątkowa poświęcona Theodorowi Kaluzy w Opolu, źródło: radio.opole.pl

Hotel „Hugo” w Kędzierzynie – Koźlu (dzielnica Sławięcice) – to 3-gwiazdkowy, dobrej klasy, stosunkowo nowy hotel, mieszczący się w zabytkowej, odrestaurowanym kompleksie budynków dawnego szpitala gruźliczego im. Augusta Hohenlohe w Sławięcicach. W tym miejscu zaawansowane badania nad gruźlicą w latach 1893-1903 prowadził Robert Koch. Prowadził je m.in. w samym szpitalu, a także na stadzie bydła należącego do książęcej rodziny Hohenlohe, która była właścicielem Sławięcic. Zresztą to sam książę Hohenlohe sprowadził Kocha do Sławięcic. Był on lekarzem, bakteriologiem i humanistą, jednym z twórców mikrobiologii medycznej. Odkrył bakterie wywołujące wąglika (1876), gronkowca (1878), gruźlicy (1882) i cholery (1883). Robert Koch w 1905 roku otrzymał Nagrodę Nobla za badania nad gruźlicą. Kiedy rozpoczynał prace nad gruźlicą, dane epidemiologiczne informowały, iż co 7 zgon w Europie był spowodowany gruźlicą, a wśród ludzi młodych i dorosłych umierała z tego powodu co 3 osoba. Robert Koch przystąpił do badań nad gruźlicą z pobudek czysto humanitarnych, uważając chorobę za najgroźniejszą klęskę społeczną, chorobę, wobec której medycyna była bezradna. Chorowali i umierali jego znajomi, przyjaciele, współpracownicy. Wyniki badań Kocha w tym zakresie były przełomowe dla światowej nauki. Robert Koch zmarł w 1910 roku w Baden-Baden.

Niestety na budynku dzisiejszego hotelu, a dawnego szpitala w Kędzierzynie – Koźlu (Sławięcicach) próżno szukać jakiegokolwiek wzmianki na ten temat. Właściciel obiektu noclegowego być może obawia się u potencjalnych klientów negatywnego skojarzenia hotelu z gruźlicą i szpitalem, stąd taka decyzja. Sam Szpital w Sławięcicach, już po śmierci Roberta Kocha został przemianowany na szpital im. Roberta Kocha. Natomiast w Wolsztynie w Wielkopolsce działa Muzeum Roberta Kocha, gdzie pracował w latach 70-tych XIX wieku jako lekarz powiatowy. Zresztą dzięki pracy w Wielkopolsce poznał język polski. Natomiast w Berlinie działa bardzo nowoczesny, z wieloma laboratoriami Instytut im. Roberta Kocha, który w 2020 roku m.in. jest zaangażowany w zwalczanie pandemii COVID-19.

W samym Koźlu urodził się natomiast inny naukowiec, Arthur Nikolaier – odkrywca bakterii wywołującej tężca. Przy wejściu do obecnego kozielskiego szpitala wisi tablica pamiątkowa poświęcona Arthurowi Nikolaierowi.

Zdjęcie: Robert Koch, źródło: wikipedia.pl

Hotel Hugo w Kędzierzynie-Koźlu, źródło: hotelhugo.pl

Mural poświęcony pamięci Marii Goeppert-Mayer w Katowicach - Maria Goeppert-Mayer urodziła się w Katowicach w 1906 roku w domu przy ul. Młyńskiej 5. Obecnie na fasadzie tej kamienicy znajduje się pamiątkowa tablica poświęcona tej znamienitej osobistości. Natomiast Uniwersytet Śląski w Katowicach i Miasto Katowice uczciły pamięć o Marii Goeppert-Mayer zamawiając w 2014 roku mural – malowidło wielkoformatowe, które zostało wykonane na budynku sali gimnastycznej obok Rektoratu uczelni. Mural pn. „Tańcząca z atomami” został zaprojektowany przez „Grupę The Krasnals” i wykonany przez „Wakeuptime 2014”.

Maria Goeppert-Mayer pochodziła z bardzo znanej na Śląsku rodziny profesorskiej, wśród których byli lekarze, farmaceuci, biolodzy, prawnicy. Ona sama była siódmym pokoleniem profesorskim w swojej rodzinie. 4 lata po urodzeniu przeniosła się ze swoimi rodzicami do Getyngi, gdzie ojciec na uniwersytecie otrzymał etat. Maria studiowała także w Getyndze matematykę, a potem fizykę i na tej samej uczelni w 1930 roku zdobyła doktorat. W obronie pracy doktorskiej z zakresu fizyki kwantowej uczestniczyli dwaj Nobliści: James Franck i Adolf Otto Reinhold Windaus, co pokazywało potęgę tej uczelni. W tym samym roku wyszła za mąż za amerykańskiego studenta chemii oraz asystenta Jamesa Francka na uniwersytecie w Getyndze i wyjechała do Stanów Zjednoczonych. Miała dwójkę dzieci. Pracowała na 2 amerykańskich uniwersytetach. W 1942 roku, w czasie II wojny jako jedyny naukowiec – kobieta, została zaangażowana w tajny program wojskowy - „Projekt Manhattan”, którego celem było wybudowanie bomby atomowej. Została włączona do tajnej grupy badawczej naukowców z Columbia University, noszącej od 1943 roku kryptonim SAM-Project, od mającej zmylić potencjalnych szpiegów nazwy Substitute Alloy Materials (Projekt Zastępczych Materiałów Stopowych). Zadaniem zespołu było opracowanie jednego z głównych i podstawowych zagadnień programu atomowego: technologii rozdzielenia rozszczepialnego izotopu U_{235} - "paliwa" do bomby atomowej - od przeważającego w składzie uranu naturalnego izotopu U_{238} . Po wojnie kontynuowała pracę uniwersytecką i laboratoryjną w zakresie fizyki jądrowej. Przełomem w jej karierze naukowej stała się propozycja Eduarda Tellera współpracy nad teorią pochodzenia pierwiastków. Pierwszą wersję swojej teorii przedstawiła w latach 1949-1950. Jej istotą była teoria warstwowej (powłokowej) budowy i funkcjonowania jądra atomowego. Wpłynęła na opracowanie teorii pochodzenia pierwiastków, w której w modelowym rozpadzie pierwotnej kosmicznej kuli "chłodnej" cieczy jądrowej, zawierającej przede wszystkim neutrony, tworzyć się miały jądra ciężkie. Mechanizm ten przypominał rozszczepienie. W 1963 roku otrzymała Nagrodę Nobla w dziedzinie fizyki, którą otrzymała wraz z Hansem Jensenem „za odkrycie struktury

powłokowej atomów”. Była dopiero drugą kobietą po Marii Curie-Skłodowskiej, która otrzymała Nobla z zakresy fizyki. Ciężki atak serca, któremu uległa w grudniu 1971 roku doprowadził do jej śmierci 20 lutego 1972 roku. Została pochowana na cmentarzu El Camino Memorial Park w San Diego w USA. Jej marzeniem było zobaczyć jeszcze Katowice, ale nie udało się tego dokonać.

Mural „Tańcząca z Atomami” w Katowicach, źródło: katowice.naszemiasto.pl

Autor: Piotr Mielec

Bibliografia:

- *Emin Pasza. Wieczny tulacz*, P.Tomala, 2016,
- *Ksiądz Jan Dzierżon. Kopernik Ula*, E.Marciniak (red.), 2006,
- *Pasja i geniusz. Kobiety które zasłużyły na Nagrodę Nobla*, T.Pospieszny, 2019.

Internet:

- <https://www.muzeum.kluczbork.pl/>
- <http://maciejow.eu/>
- <https://pl-pl.facebook.com/pasiekamaciejow>
- https://polska-org.pl/511604,Lowkowice,Nagrobek_ks_Jana_Dzierzona.html
- <http://stobrawskiszlak.pl/1956/z-cyklu-szlakiem-historii-przyrody-i-kultury-dom-ks-jana-dzierzona-w-karłowicach.html>
- <https://www.visitopolskie.pl/>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Mehmed_Emin_Pasza
- <https://www.national-geographic.pl/artikul/emin-pasza-nyski-bohater-afryki>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Goeppert-Mayer
- <http://piekniejszastronauki.pl/maria-goeppert-mayer/>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Robert_Koch
- <https://www.biografie-niemieckie.pl/robert-koch>